
ARAB TILINI O'RGANISHDA ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH

Xodjimuratova Zuxra Zaynitdinovna
Oriental universiteti, Aniq fanlar kafedrası, katta o'qituvchi

---

Lutfullayeva Mohira Xayrullo qizi
Oriental universiteti, Sharq tillari kafedrası, 1-kurs talabasi,

---

Annotatsiya: Mazkur maqolada arab tilini o'rganishda zamonaviy axborot texnologiyalari yutuqlaridan foydalanish haqida fikr bildirilgan. Unda zamonaviy ilovalardan ba'zilarining (Rosetta Stone, Busuu, PROMPT, BAB.LA, Google Tarjimon) arab tiliga doir ishlash imkoniyatlari yoritilgan. Sir emas-ki, arab yozuvining o'ziga xos jihatlari bor va standart klaviaturada arab alifbosi aks ettirilmagan. Shu jihatdan ushbu maqolada klaviaturasida arab shriftlari aks ettirilmaganlar uchun arab tilidagi Virtual klaviatura ilovasini ishlatish haqida ham ma'lumotlar keltirilgan. O'ylaymiz-ki, ushbu maqola arab tilini o'rganish istagida bo'lganlar uchun foydali bo'ladi.

Kalit so'zlar: zamonaviy axborot texnologiyalari, arab tili, ta'lim, mustaqil ta'lim, texnologiyalar, elektron ilovalar, sayt, virtual klaviatura, Rosetta Stone, Busuu, PROMPT, BAB.LA, Google Tarjimon, internet.

USING MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN LEARNING THE ARABIC LANGUAGE

Khodzhimuratova Zuxra Zaynitdinovna
Oriental University, Department of Exact Sciences, Senior Lecturer

---

Lutfullayeva Mohira Xayrullo qizi
Oriental University, Department of Oriental Languages, 1st year student

---

Abstract: This article describes the use of modern information technologies in learning the arabic language. The article describes the capabilities of some of the modern applications (Rosetta Stone, Busuu, PROMPT, BAB.LA, Google Translator) related to the arabic language. It's no secret that the arabic script has its own characteristics, and the standard keyboard does not display the arabic alphabet. In this regard, this article also provides information about using a Virtual keyboard in arabic for those who do not have arabic fonts on their keyboard. We believe that this article will be useful for those who want to learn arabic.

Key words: modern information technologies, arabic language, education, independent education, technologies, applications, sites, virtual keyboard, Rosetta Stone, Busuu, PROMPT, BAB.LA, Google Translator, internet.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗУЧЕНИИ АРАБСКОГО ЯЗЫКА

Ходжимуратова Зухра Зайнитдиновна.
Ориентал университет, кафедра точных наук, старший преподаватель

Лутфуллаева Моҳира Хайрулло қизи
Ориентал университет, кафедра восточных языков, студент 1 курса

Аннотация: В данной статье описывается использование современных информационных технологий при изучении арабского языка. В статье описаны возможности некоторых современных приложений (Rosetta Stone, Busuu, PROMPT, BAB.LA, Google Переводчик), связанных с арабским языком. Не секрет, что арабская письменность имеет свои особенности, и стандартная клавиатура не отображает арабский алфавит. В связи с этим в этой статье также представлена информация об использовании виртуальной клавиатуры на арабском языке для тех, у кого на клавиатуре нет арабских шрифтов. Мы считаем, что эта статья будет полезна тем, кто хочет изучать арабский язык.

Ключевые слова: современные информационные технологии, арабский язык, образование, самостоятельное образование, технологии, программы-приложения, сайты, виртуальная клавиатура, Rosetta Stone, Busuu, PROMPT, BAB.LA, Google Переводчик, интернет.

Kirish. Arab tili markaziy semit tilidir va ibroniy shuningdek, oromiy kabi boshqa semit tillari orasida tasniflanadi. Bu semit tillari oilasining eng katta a'zosi bo'lib, 300 millionga yaqin kishi ikkinchi til va 250 million birinchi til sifatida so'zlashadi. Arab tilida eng ko'p so'zlashuvchilari Yaqin Sharq va Shimoliy Afrikada istiqomat qiladi. Arab tili qadimgi til bo'lib, IV asrga oid islomgacha bo'lgan arab yozuvlarida klassik arab tilidan olingan. Arab tili ko'plab tillardan, jumladan, ibroniy, fors va oromiy tillaridan o'zlashtirilgan, shuningdek, ispan, portugal va sitsiliya kabi Yevropa tillariga ta'sir ko'rsatgan. [5]

Hozirgi kunda respublikamizning bir qator chet el davlatlari bilan aloqalarning rivojlanishi samarasi o'laroq tarjimonlik sohasi ayniqsa taraqqiy etib, ommalashib bormoqda.

Oxirgi yillarda ko'p yoshlar turli tillarni o'rganishga qiziqishlari ortib bormoqda. Shu tillar ichida arab tiliga bo'lgan qiziqish ham alohida o'rin egallaydi. Tilni to'laqonli o'rganish uchun nafaqat unda gapirish, balki xatosiz yozish ham muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, axborotlashgan jamiyatda axborot texnologiyalarini qo'llay olib shu tilda xatlar, xabarlar va shu kabilarni yoza olish va uzata olish ma'lum bir bilim va ko'nikmalarni bilishni talab qiladi. Ushbu maqolada arab tilini o'rganuvchilar uchun axborot texnologiyalaridan foydalanishning ba'zi samarali jihatlariga to'xtalib o'tamiz.

Tadqiqot metodologiyasi. Axborotlashgan jamiyatda yashayotgan zamonaviy inson o'z faoliyatida axborot texnologiyalarini bilishi va foydalana olishi davr talabi hisoblanadi. Har bir sohada yaxshi mutaxassis bo'lish uchun axborot texnologiyalari imkoniyatlarini ishlata va qo'llay olishi yaxshi natijalar berishi ko'zda tutiladi. Ayniqsa, tillarni o'rganishda axborot texnologiyalarining o'rni katta hisoblanadi. Dunyo tillari ichida arab tilining tutgan o'rni beqiyosdir. Mustaqil O'zbekiston yoshlarining arab tiliga qiziqishi, kelajakda arab tili mutaxassislarining ko'payishiga, tarjimonlar yetishib chiqishiga, arab davlatlari bilan diplomatik va savdo-sodiq aloqalarini yanada samaralari yo'lga qo'yishga, arab tilida yozilgan yodgorliklar, manbalar, asarlarni o'qib, tarjima qilib, xalqimizga yetkazishga katta hissa qo'shadi, deb umid qilamiz. Arab tilida axborot texnologiyalaridan foydalanishda eng avvalo klaviaturani yaxshi bilish va arab alifbosi harflarini to'g'ri qo'llay olishi talab etiladi. So'ngra zamonaviy dasturlar bilan tanishish va imkoniyatlarini bilish, shaxsiy va kasbiy faoliyatda to'g'ri qo'llay olish kerak bo'ladi.

Hozirgi kunda arab tili Respublikamizning Toshkent davlat sharqshunoslik institutida, Toshkent islom universitetida asosiy fan sifatida o'qitilsa, O'zbekiston milliy universiteti, Jahon tillari universiteti va Toshkent Davlat pedagogika universitetining filologiya va tarix fakultetlarida qo'shimcha til sifatida o'qitilib kelinmoqda (Hasanov M., Abzalova M. 2016: 1).

Klaviatura so'zi – bu foydalanuvchi uchun kompyuterga ma'lumot kiritish imkonini beruvchi qurilma hisoblanadi. Birinchi kompyuterlarda klaviatura bo'lmagan. Ma'lumotlar kompyuterga mexanik kalitlar va simlar yoki perfokartalar yordamida kiritilar edi.

Klaviatura axborotlarni ShKga kiritish uchun mo'ljallangan. Shuni ta'kidlash lozimki, hozircha klaviatura ShKdan foydalanuvchi tomonidan alfavitli va raqamli axborotlarni ShKga kirituvchi asosiy moslama hisoblanadi (G'ulomov S.S, 2010: 2).

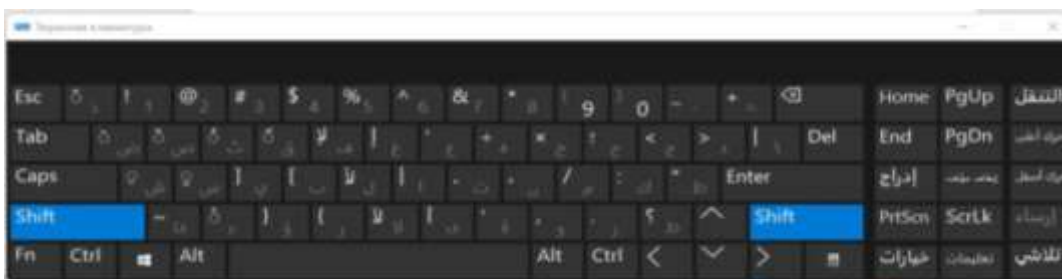
Tahlil va natijalar. Odatda, standart klaviaturada ingliz va rus alifbo harflari mavjud bo'ladi, arab harflari standart klaviaturalarda aks ettirilmagan. Shu bois zarurat bo'lgan holatlarda virtual "Ekran klaviaturasi" ilovasidan foydalanish mumkin. "Ekran klaviaturasi" ilovaga kirish uchun Windowsning Pusk tugmasida joylashgan «Специальные возможности» dan foydalaniladi.

Matn terishni arab shriftiga o'tkazib olamiz. Shunda virtual klaviaturada arabcha klavishlar ko'rinadi (1-rasm). Endi arab tilidagi so'z va jumlamamizni bemalol terishimiz mumkin:

1-rasm. Virtual klaviaturaning arab shriftli ko‘rinishi

2-rasm. Arab tilida harakatlarni kiritish tugmalarining joylashishi

Arab tilidan doimiy ravishda foydalanuvchilar esa, arab harflari yozilgan yopishturuvchi yorliqlar (nakleyka) ni oddiy klavishlar ustiga virtual klaviaturadagi kabi yopishtirib chiqishlari ham yaxshi usuldur. Lekin ikkala holatda ham arab tilidagi harakatlar, e’roblarni yozish kerak bo‘lganda, klaviaturadagi “shift” belgisini bosish kerak (2-rasm):

XX asning oxiri va XXI asning birinchi o‘n yilligida ommaviy kompyuter dasturlari va veb-saytlar avtomatik, mashina tarjima tizimlari paydo bo‘ldi va kundalik hayotda tarjimon dasturlari deb atala boshlandi va bu nom ko‘pincha “tarjimon” ko‘rinishigacha qisqartirildi.

Zamonaviy davrda bunday mutaxassis, odatda, maxsus oliy ma’lumotga ega bo‘lish kerak: bu tarjima yoki keng filologik yo‘nalishdagi oliy ma’lumot bo‘lishi mumkin va sohaga oid, iqtisodiy, yuridik, texnik, tibbiy va b. tarjimalarni amalga oshirish uchun shaxs faoliyatining tegishli sohasida oliy ma’lumotga ega iqtisodchilar, huuqshunoslar, muhandislar, shifokorlar, mashinistlar, ular o‘zining oliy ma’lumoti va kasbiy aloqa sferasida tarjimonlarni tayyorlash kurslari doirasida olinishi mumkin bo‘lgan yetarlicha lingvistik va tarjimonlik tayyorligiga ega bo‘lgan holatda jalb qilinadi (Lutfullayeva M., 2024: 3).

Hammamizga ma’lumki hozirgi zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalari o‘qitishning yangi shakl va metodlarini ishlab chiqarish uchun keng imkoniyatlar yaratilmoqda (Aliyev D., Lutfullayeva M., 2024: 4).

Turli xil ilovalardan foydalanib, ko‘plab tillarni, jumladan, ingliz, arab, ispan, fransuz, italyan, nemis, irland, golland, rus, xittoy va boshqa tillarni o‘rganishingiz mumkin.

Quyida arab tilini o‘rganishda yangi so‘zlarni bilsih, to‘g‘ri yozish, so‘zlarni tarjimasini bilish va sinonimlari haqida yangi bilimlarga ega bo‘lish va mustahkamlash uchun va yana boshqa imkoniyatlarni beradigan ba’zi dasturlar imkoniyatlari bilan tanishamiz.

Busuu [6] - ilovasidan foydalanish oson hamda ilova turli xil darajadagi til o‘rganuvchilar uchun juda qulaydir. Foydalanuvchi shunchaki ro‘yxatdan o‘tib, o‘rganmoqchi bo‘lgan tili va darajasini tanlaydi. Ilova foydalanuvchiga gaplar ichidagi so‘z va so‘z birikmalarini o‘rgatadi, so‘ngra bosqichma-bosqich test ko‘rinishida imtihondan o‘tkazadi. O‘rganish mumkin bo‘lgan tillar: arab, fors, nemis, ispan,

Portugal, fransuz, ingliz, italyan, rus, polyak, turk, yapon, xitoy tillaridir. Busuu bilan Anroid, iOS yoki internet vositasida tilni o‘rganish mumkin.

Bu dasturning afzalliklari quyidagilardir:

- Yozma “erkin uslub” mashqlari. O‘z jumalari va matnlarini tuzish qobiliyatini rivojlantiring. To‘liq erkinlik, xohlagancha yozing, yangi so‘zlarni mashq qiling - va bularning barchasi ona tilida so‘zlashuvchilar tomonidan tekshiriladi.

- Ona tilida so‘zlashuvchilar bilan suhbat.

- Ona tilida so‘zlashuvchilar orasida do‘stlar topish imkoniyati.

Bu dasturning kamchiliklari quyidagilardir:

- Juda aniq tarjimalar emas

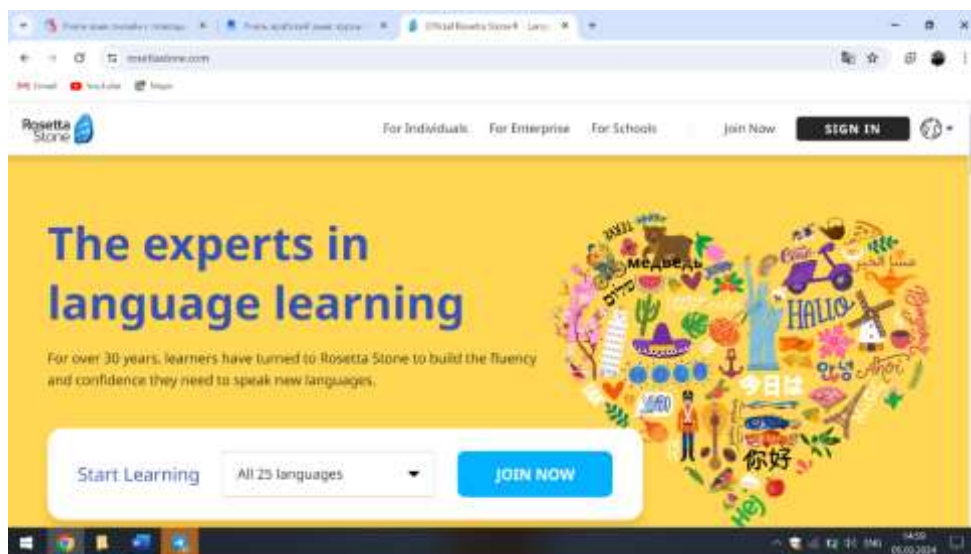
- grammatika bo‘yicha zaif tushuntirishlar.

- Oddiy testlar - ko‘pgina savollarga tilni umuman bilmasdan javob berish mumkin. [11]

Bu dastur boshlang‘ich va davom ettiruvchi darajadagilar uchun ham birdek foydalidir. Unda arab tilini o‘rganish uchun arab tilidagi musiqalarni eshitish va filmlarni ko‘rish, onlayn-oflayn tarzda ishlash imkoniyatlari va boshqa imkoniyatlarga ega.

Rosetta Stone [7] - tillarni o‘rganish uchun professional darajadagi servis (3-rasm). Bu ilova asosan, sayohatlar davomida ko‘p qo‘llanadigan so‘z va iboralardan ta‘lim olish imkoniyatlarini ochib beradi. Shuningdek, restoran, mehmonxonalar va turli xildagi sayohatlar bilan bog‘liq asosiy so‘z va birikmalardan iborat so‘zlashgich bor va bu sayohatga chiqqanlar uchun juda foydalidir. Agarda, foydalanuvchi istasa, rang, valyuta va xaridga oid lug‘atlarni sotib olish imkoniyatiga ega. Bu ilova orqali o‘rganish mumkin bo‘lgan tillar ro‘yhatiga; ispan, ingliz, fransuz, yapon, italyan, nemis, xitoy, portugal, rus, polyak, arab, fors, koreys, golland, yunon, hind, irland va boshqalar jumlasidan.

3-rasm. Rosetta Stone dasturining umumiy ko‘rinishi

Bu dasturning afzalliklari quyidagilardir:

- turli xil vazifalar beriladi va shuning uchun o‘rganish zerikarli emas;
- siz shunchaki so‘zni yodlabgina qolmay, balki uni ma‘lum bir tasvir bilan bog‘laysiz;
- dasturni o‘zingiz uchun sozlashingiz mumkin: agar siz nutq yoki grammatikani o‘rganishni xohlamasangiz, ularni shunchaki rad etishingiz mumkin;

- do‘stona interfeys;

- 30 dan ortiq xorijiy tillarni o‘rganish mumkin: eng mashhurlaridan tashqari, hind, xitoy, filippin va boshqalar mavjud). [12]

Bu dasturning kamchiliklari quyidagilardir:

- hech qanday qoidalar tushuntirilmaydi, ya‘ni minimal bilim bazasi bo‘lmasa, o‘rganish qiyin bo‘lishi mumkin;

- interfeysi ingliz tilida (garchi mualliflarning maqsadi sizni til muhitiga singdirish ekanligini hisobga

olsak, bu unchalik minus emas);

- faqat bir nechta darslar bepul5.

Bu dastur boshlang'ich va davom ettiruvchi darajadagilar uchun ham birdek foydalidir. Unda arab tilini o'rganish uchun ko'pgina imkoniyatlari bor.

PROMPT [8] bu tillarni o'rganishda professional dastur bo'lib, ba'zi imkoniyatlari bilan tanishtirib o'tamiz. Bu dastur – neyron tarmoqlarga asoslangan tildan-tilga tarjima qilish uchun bepul onlayn tarjimon (Neural Machine Translation), transkripsiyaga ega lug'at, iboralar va boshqalar. Arab, ingliz, nemis, turk va 20 dan ortiq boshqa tillarga to'g'ri va aniq tarjimalar amalga oshiriladi.

Bu dastur professional bo'lsa ham, til o'rganishdagi grammatika qoidalari faqat ingliz, nemis, fransuz va rus tillarda foydalanish mumkin, ya'ni arab tilining grammatikasi keltirilmagan faqatgina lug'at sifatida foydalanish mumkin.

Bu dasturning afzalliklari quyidagilardir:

- Yaxshi ishlab chiqilgan takliflar LLM javoblarining dolzarbligi va aniqligini sezilarli darajada yaxshilaydi va ahamiyatsiz natijalarni berish ehtimolini kamaytiradi.

- Rapid dizayn usullaridan matnni turli uslublar, ohanglar va formatlarda yaratish, natijani turli ehtiyojlar va auditoriyalarga moslashtirish uchun foydalanish mumkin.

- Operatsion dizayn tadqiqotchilar uchun LLM imkoniyatlari va cheklovlarini o'rganish uchun qimmatli vosita bo'lib xizmat qiladi va natijada yangi bilim va yutuqlarga olib keladi.

Bu dasturning kamchiliklari quyidagilardir:

- Operatsion rivojlanish - bu foydalanuvchilardan istalgan natijaga erishish uchun turli takliflar bilan tajriba o'tkazishni talab qiluvchi iterativ yondashuv.

- Iterativ jarayon bo'lib, tezkor ishlab chiqish ko'p vaqt va resurslarni talab qiladigan takliflarni yozish va takomillashtirishni o'z ichiga oladi.

Bu dastur professional bo'lsa ham, til o'rganishdagi grammatika qoidalari faqat ingliz, nemis, fransuz va rus tillarda foydalanish mumkin, ya'ni arab tilining grammatikasi keltirilmagan faqatgina lug'at sifatida foydalanish mumkin.

BAB.LA [9] – bu ko'plab tillarga tarjima qilish imkonini beradigan onlayn til portali. Bizning lug'atimizning turli toifalari so'zlashuv va mintaqaviy iboralardan tortib, alohida faoliyat sohasiga xos texnik lug'at hisoblanadi. O'rganish mumkin bo'lgan tillar bular: arab, ispan, fransuz, ingliz, nemis, xitoy, yapon, koreys, italyan, portugal, golland, irland, shved, turk, norveg, ukrain, rus, polyak, hind, vietnam, venger, grek, indonez, chex. BAB.LA onlayn yoki Android, iOS va Windows uchun ilovalar orqali foydalanish mumkin.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib shuni aytish mumkin-ki, bugungi kunda axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan har bir sohada foydalanish yaxshi natijalar beradi, shuningdek, til o'rganishda ham. Hozirgi kunda Informatika va axborot texnologiyalari fanlari chet tillarni va boshqa fanlarni o'qitish metodikasi bilan bog'landi. Tillarni o'rganishda ayniqsa arab tilining o'rni beqiyosdir. Hozirda yoshlar ham, yoshi kattalar ham, ko'pchilik insonlar arab tilini o'rganishga qiziqishi kuchli. Shu sababli arab tilini o'rganishda, lug'atlarni yodlashda, tarjimasini bilishda, so'zlarning sinonimlarini bilishda, to'g'ri yozishda, gaplarni tarjima qilishda, rasmlardagi yozuvlarni matnga o'girishda va boshqa ko'plab ishlarni bajarishda kompyuter dasturlarining o'z o'rni bor. Ushbu maqolada yuqoridagi imkoniyatlarni beruvchi arab tilini o'rganishda foydalaniladigan ba'zi kompyuter dasturlari ko'rib chiqildi. Ushbu maqolada keltirilgan ma'lumotlar arab tilini o'rganuvchi har bir insonga, jumladan, talabalarga foydali bo'ladi, deb umid qilamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Hasanov M., Abzalova M. Arab tili darslari (O'quv qo'llanma) / M. Hasanov, M. Abzalova. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2016. – 360 bet

2. G'ulomov S.S. Informatika va axborot texnologiyalari: Oliy ta'lim muassasalari talabalari uchun darslik / S.S.G'ulomov, BABegalov; O'zR Oliy va o'rta-maxsus ta'lim vazirligi, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti. - T.: Fan, 2010. - 704 bet

3. Lutfullayeva M., & Aliyev D. (2024). Chet tillarni o'qitishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish. В международная конференция академических наук (Т. 3, Выпуск 2, сс. 12–15). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10648726>

4. Aliyev D. & Lutfullayeva M. (2024). Dars sifatini oshirishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanib darslarni tashkil etishning avzalliklari. В solution of social problems in management and

economy (Т. 3, Выпуск 2, сс. 142–145). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10775912>

5. <https://www.alsglobal.net/uz/tillar/arab-tilini-tarjima-qilish%2C-transkripsiya-xizmatlari/>
6. <https://busuu.com/ru>
7. <https://www.rosettastone.com/>
8. <https://www.promt.ru/>
9. <https://bab.la/>
10. Google Переводчик
11. <https://hello-omsk.ru/blog/busuu.com-%E2%80%93-otlichnyy-onlayn-resurs-dlya-izucheniya-yazykov>
12. <https://pilot-school.ru/prilozhenie-rosetta-stone-dlya-nativnogo-izucheniya-anglijskogo-yazyka-otzyvy-preimushhestva-i-nedostatki/>
13. <https://www.languageconnections.com/blog/the-pros-cons-of-google-translate/>